

COVID-19'un Afrika Boynuzu'ndaki Küresel Stratejik Rekabete Etkisi Ne Olacak?

Özlem Özdemir

İlk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 koronavirüs salgını, dünyada yayılmaya devam ederken Afrika Kıtasında da ölümlere neden olmaktadır. Dünyanın en az gelişmiş ülkelerinin bu coğrafyada bulunmasına bağlı olarak bu ülkelerin altyapı, sağlık hizmetleri ve kaynaklarının yetersiz olduğu göz önüne alındığında virüsün yayılma hızının da giderek artacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, Afrika Boynuzu ülkelerinde hem askeri hem de ekonomik nedenlerle konuşlanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin Halk Cumhuriyeti, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya ise virüsün en fazla yayıldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durumda, “Afrika Boynuzu ülkeleri bu durumdan nasıl etkilenecek?” sorusuna geçmeden önce bölgenin stratejik öneminden kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

Afrika Boynuzu Neden Önemli?

Afrika Boynuzu, Cibuti, Eritre, Somali ve Etiyopya'yı kapsayan ancak siyasi ve ekonomik açıdan bakıldığında Sudan, Güney Sudan, Kenya ve Uganda'yı da içine alarak 5,2 milyon km² alanı kapsayan bir bölgedir. Afrika Boynuzu ülkelerinde yaşanan çatışma, ekonomik kriz, göç dalgası, mülteci krizi, kuraklık, açlık, işsizlik ve salgın hastalıklara rağmen bölge küresel ilgi odağı olma özelliğini sömürgecilik döneminden sonra bile kaybetmemiştir. Bunun en büyük sebebi Afrika Boynuzunun Doğu Afrika bölgesinde en stratejik konumda yer almasıdır. Bu nedenle, imzalanan güvenlik antlaşmaları çerçevesinde; ABD, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Türkiye gibi ülkelerin askeri birlikleri çeşitli stratejik bölgelerde hem üslerini kurdukları ülkelerin iç güvenliğini sağlamak, hem de yatırımlarını güvence altına almak için bu bölgeye konuşlanmıştır. Aynı zamanda Kızıldeniz'in ve Aden Körfezi'nin güneybatısında yer alan bölge adeta küresel deniz

taşımacılığına açılan bir koridor görevi görmektedir. Uzakdoğu'dan, Afrika'ya, Afrika'dan Akdeniz'e, Akdeniz'den Avrupa'ya, Avrupa'dan ABD'ye deniz taşımacılığı açısından mesafenin kısaltılması bölgenin önemini artırmaktadır. Bütün bu sebeplerden dolayı hem karada hem de denizde güvenliğin sağlanması Afrika Boynuzu'nda konuşlanan ülkelere düşmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Afrika Boynuzu ülkeleri üzerinde özellikle ABD, İran, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin hegemonik mücadeleleri göze çarpmaktadır.

Afrika Boynuzunda Hegemonik Mücadele

Ülkelerin Afrika Boynuzu üzerinde stratejik olarak odaklandığı konular; askeri üslerin varlığı, tarım, liman kontrolü ve ekonomik yatırımlardır. ABD, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölgedeki etkisini azaltmak için Afrika hükümetleri ile iş birliği içerisine girmeye çalışsa da Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Kemer ve Yol Girişimi" kapsamında bölgeye yaptığı yatırımlar ile karşılaştırıldığında çok da başarılı olamadığı görülmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Kemer ve Yol Girişimi" kapsamında Kızıldeniz'e ilk bağlantı noktası olan Cibuti'ye askeri üs kurması, Afrika'nın en büyük limanı olan Doraleh'i bu bölgede inşa etmesi, Cibuti'den Etiyopya'ya uzanan demiryolu hattı ve içme suyu şebekesi oluşturması, Ghoubet limanını genişletmesi, deniz altından kablo döşeyerek birçok Afrika ülkesinin internet ağını yönetmesi ülkenin bölgedeki uzun vadeli planlarını ortaya koymaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölgeye yaptığı devasa yatırımlar diğer ülkeler karşısında rekabet gücünü arttırmaktadır. Bölgede etkin olan bir diğer aktör olan Suudi Arabistan ise bir taraftan gıda güvenliği için Afrika ülkelerinde tarım arazisi satın almaya devam ederken diğer taraftan da güvenlik için çaba sarf etmektedir. 2019 yılındaki önemli bir gelişme de Suudi Arabistan'ın arabuluculuğu sonucunda 5 Kasım 2019 tarihinde Yemen Hükümeti ile Güney Geçiş Konseyi arasında imzalanan Riyad Anlaşmasıdır. Anlaşma, Yemen'de yıllarca İran'ın desteklediği Husiler ile Hadi hükümeti arasında süren iç çatışmalara son verme amacını taşımaktadır. İran, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya ile Aden Körfezinde deniz korsanlarına karşı ortaklaşa yaptığı tatbikatların, Umman Körfezi ve Hint Okyanusu'nda da devam etmesini isterken, bu duruma sıcak bakmayan Çinli yetkililer, sadece ticari gemilerinin güvenliği için bölgede konuşlandığını iddia etmektedir. Diğer taraftan deniz gücünün bölgede etkin olmasını isteyen İran; Eritre ve Sudan'daki limanlara erişmek için fırsat kollamaktadır. Türkiye ise siyasi, ekonomik ve askeri anlamda, El Şebab, kuraklık, klanlar arasındaki çatışma, göç ve açlık ile mücadele eden Somali'de varlığını göstermektedir. Somali'ye yol, okul, liman ve hastane yapan Türkiye, Somali Ulusal Ordusu askerlerini de

eğitmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse, deniz yoluyla Uzakdoğu'yu Avrupa'ya bağlayan, Kızıldeniz ile bağlantısı olan Afrika boynuzunun stratejik önemi, ülkelerin aralarındaki rekabeti artırmaktadır.

Pandemi Sonrası Afrika Boynuzu

Dünya Sağlık Örgütü 01 Nisan 2020 tarihinde yayınladığı raporda COVID-19'un Afrika kıtasında hızla yayıldığından bahsederek ülke bazında virüse yakalananların ve virüse bağlı ölümlerin resmi sayılarını da açıklamaktadır. Raporda, mülteci kamplarında, çatışmaların devam ettiği bölgelerde ya da yoğun göç alan yerleşim yerlerinde virüsün yayılması halinde alınabilecek tedbirlerin neler olabileceği hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. 21 Nisan 2020 tarihli rakamlara göre Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kızıldeniz'e ilk bağlantısı olan Cibuti 846 pozitif vaka sayısı ile diğer Afrika Boynuzu ülkelerine (Somali 237, Eritre 39, Kenya 281, Uganda 56, Etiyopya 111) göre en fazla Covid-19 vakası bulunan ülkedir. Her ne kadar bu ülkeler virüsün yayılmasına karşı önlemler almaya çalışsa da hijyen koşulları, hastanelerin, sağlık çalışanlarının ve altyapının yetersizliği gibi etkenler virüsün bulaşma riskini arttıracaktır. Dolayısıyla, tüm Afrika Boynuzu ülkelerinin en büyük yatırım ortağı ve destekçisi olan Çin Halk Cumhuriyeti acaba bu krizden avantajlı bir şekilde çıkabilecek midir? Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir başka sorunu da birçok kişinin virüsün ilk başladığı ülke olması nedeniyle tazminat davası açması olasılığıdır. Virüsün en fazla yayıldığı Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'nın Afrika Boynuzu ülkelerine karşı özellikle göç bağlamında ne gibi tedbirler alacağı, Afrika Boynuzu ülkelerinin bu ülkelerde yatırımları olan Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'ya karşı ne gibi tedbirler (askeri üslerin kapatılması, uçuşların azaltılması gibi) uygulayabileceğini şimdiden kestirmek çok da olası gözükmemektedir.

Doç. Dr. Özlem Özdemir, Ortaokulu Tahran Intermediate International School'da, liseyi Pakistan School/College'de tamamladı. Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünü 2002 yılında, yüksek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalında 2006 yılında, doktora eğitimini Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalında 2014 yılında tamamlamıştır. Stratejik iletişim, mülteci, uluslararası göç, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışan Özdemir, 2006-2017 yılları arasında Jandarma Genel Komutanlığı'nda subay olarak görev yapmıştır. 01.10.2013-01.10.2014 tarihleri arasında Swansea University/UK, Political and Cultural Studies, College of Arts and Humanities'de akademik ziyaretçi olarak çalışan Özdemir, 01.10.2014-01.07.2016 tarihleri arasında TÜBİTAK bursu ile Swansea University/UK, College of Science, Department of Geography'de post doktora çalışmasını yürütmüştür.

